'మోహన్'

పుస్తకాల సంచీ బీరువాకింద దాచేసి, సరాసరి వంటింట్లోకి వెళ్ళబోయి, అంతగా పరిగెత్తుకొచ్చినందుకు అత్తయ్య కోప్పడుతుందేమోనన్న విషయం గుర్తొచ్చి గుమ్మంలోనే ఆగిపోయి లోపలికి తొంగి చూశాడు శివ. రంగమ్మ రొట్టెలు చేస్తూంది. చాలా సేపట్నుంచీ పొయ్యి ముందు కూర్చుని పనిచేయడం వల్ల ఆమె ముఖమంతా చెమటతో తడిసి వుంది. నొసటి కుంకుమ కరిగి ముక్కు మీదుగా కారి చార ఏర్పడింది. ముఖం మీది చెమట బిందువులు పొయ్యి వెలుగులో కెంపుల్లా మెరుస్తున్నాయి.

శివ కాసేపు గుమ్మం వద్దనే ఆగి అలసట తీర్చుకుని లోపలికెళ్ళి పళ్ళెం అడుగునుంచి ఓ రొట్టె తీసుకుని 'అత్తా పొప్పెయ్' అంటూ రొట్టె ముందుకు చాచాడు. రంగమ్మ చేస్తున్న పని ఆపి, తలెత్తి నొసటి మీద చెమటను మోచేత్తో తుడుచుకుంటూ 'పొప్ప చెయ్‌లేదు. బెల్లం పెట్టె బీగం తీసి బెల్లం రొండుండల్దీస్కో' అంది. శివ రొట్టె తట్టలో పడేసి, అత్తయ్య మెళ్ళోని తాళిబొట్టు దండకు ముడేసి వున్న తాళంచెవి తీసుకుని బెల్లపెట్టె తెరిచి, రంగమ్మ చూడకుండా గబగబా నాలుగుండలు నిక్కరు జేబులో వేసుకుని, రెండుండలు మాత్రం చేతిలోకి తీసుకుని, తాళం వేసి, తాళం చెవి అత్తయ్యకిచ్చి, చేతిలోని బెల్లం వుండలు చూపించి రొట్టె నాలుగు ముక్కలు చేసి నిక్కరు జేబులో కూరుకుంటూ బయటికి రాబోతుంటే–

'సివా, వెంకరెడ్డి పెదనాయనగారింటి కాడ మీ మాముంటాడు. రొట్టె తినేకి రామన్జెప్పు' అని అత్తయ్య పని పురమాయించింది. శివకు చిరాకేసింది. 'సుంకులమ్మ కట్ట' దగ్గర వెంకటేశూ నరసింహుడూ, అప్పయ్య, నల్లప్ప, పాపిరెడ్డి అందరూ ఈ పాటికి కాచుకుని వుంటారు. బడొదుల్తూనే 'చిల్లా–కట్టె' ఆడాలని మధ్యాహ్నమే అనుకున్నారందరూ. ఇప్పటికే ఆలస్యమయింది. 'ఆడుకునేకిపోవల్ల. నేను పోనుపో కర్రొన్ని పంపి' అని బయటికొచ్చి 'రేయ్! కర్రోడా శంకర పెదనాయనగారింటి కాడ మామున్నాడంట. అత్త పిలుస్తాందని పిల్చకరాపో' అని జీరగాణ్ణి పంపేలోగా అత్తయ్య వంటింట్లోంచి బయటికొచ్చి 'సెప్పిన మాటిను సివా, యెనుములు పిండుకోవల్ల, వాడు దూడల్నిడసద్దా? దావలోనే గదా. ఒగమాట సెప్పిపొయ్యేకి యెంతసేపైతాది' అంది.

శివ గత్యంతరం లేక మామను పిలవడానికి కదిలాడు.

* * * * *

శివ 'కొలిమిమామ' దగ్గిరికొచ్చేసరికి కొలిమి తిత్తి వూదుతూ పీరా కనిపించాడు. పీరా నాయన మోదీను ఏదో కాగబెడుతున్నాడు. శివ పీరాదగ్గరికెళ్ళి 'రేయ్ పీరా చిల్లా కట్టె ఆడీకి వస్తావా?' అని అడిగాడు నెమ్మదిగా. పీరా శివ తింటున్నది చూసి అప్రయత్నంగా చెయి చాపాడు. శివ ఇచ్చిన రొట్టె ముక్క నోట్లో వేసుకుని నముల్తూ తల అడ్డం తిప్పి 'తిత్తూదల్ల మా నాయన పంపీడు' అన్నాడు.

పనిచేసుకుంటున్న మోదీను తలెత్తి చూసి యేంది రెడ్డీ, ఒకనివే

తింటూండావ్, నాకు పెట్టకుండ అని చిన్నగా నివ్వాడు. శివు గోడదాటి మోదీనకు ఓ రొట్టెముక్క, బెల్లం వుండయిచ్చి 'మోదీనూ, బంగరం ములికి చేసేవా! నిన్నే చేసిస్తానంటివే' అని అడిగాడు.

'రేవు సాయంత్రికి సేసిస్తాలే రెడీ. యివ్వడు మామగారిదే మద్క్కురు దిగేయల్ల. పద్దన్నే దున్నేకి పోతారుట. సాయంత్రికి రెడీ కాకపోతే రెడ్డి తంతాడు అని వచ్చచెప్పాడు మోదీను. శివు ఇచ్చిన రొట్టె ముక్క, బెల్లం నములుతూ బొంగరం ములికి రేవు సాయంకాలానికి తప్పకుండా చేసివ్వాలని మరోసారి మోదీనుకు చెప్పి పెదనాయన గారింటివైపు పరుగుతీశాడు శివు.

* * * * *

శివు పీర్ల చావిడి దగ్గిరికొచ్చేసరికి శంకరరెడ్డి పెదనాయన గారింటికాడ గుంపు కనిపించింది. శివు ఆత్రంగా పరుగెత్తుకెళ్ళాడు. ఇంట్లోకి వెళ్ళడానికి వీలు లేకుండా వున్నారు జనం. దగ్గరికెళ్ళి చూశాడు. ఇంటి అరుగు మీద శంకరరెడ్డి పెదనాయన, మామ, మాడిమిద్దె కోటిరెడ్డి, వాగన్నగారి కొండారెడ్డి కూర్చుని వున్నారు. శివు మామకు కనిపించకుండా వెనుకనుండి జనంలో చోటు చేసుకుంటూ వెళ్ళి పెదనాయన ప్రక్కన కూర్చున్నాడు. అరుగుకు ఎదురుగుండా నడవలో స్తంభానికి అనుకుని చేతులు కట్టుకుని నించుని వున్నాడు చాకలి ఆదెన్న. అక్కడున్న జనమంతా ఆదెన్ననే చూస్తున్నారు. శివుకు అక్కడేం జరుగుతూందో పెదనాయన్నడుగుదామని పించింది కానీ భయం వేసి మానుకున్నాడు. అంతలో కుంటి వుల్లయ్య తాత వచ్చి కూర్చుని 'యేందిరా సెంకరా పంచాయితీ' అనడిగాడు.

'ఇగో మామా, వీడుండ్లా, సాకలి అనుమక్క కొడుకు అదిగాడు. వీనిది బండ కింది పంపు, అదే తిమ్మాఘరంధావలో మన సెంద్రమ్మ కొడుకు వాగిరెడ్డి సేని పక్కది, ఎకరా వుందిలే. సర్కారు పన్ను కట్లేదు. పిలిపిచ్చి అడిగితే యిరవై దినాల్నుంచీ 'ఈ దినం కద్దా, రేవు కద్దా' అంటానే యిన్ని దినాలూ జరిపినాడు. అక్కడ జూస్తే రూకలు తొందరగా కట్టమని తాసీల్దారు పోరు. నిన్నగాక మొన్న పిలిపిచ్చి 'రెండు దినాల్లో కట్టకపోతే జప్తు చేయిస్తా'వని గట్టిగా సెప్పే, ఇవ్వదే గంటకింద దుడ్లు తీసకచ్చినాడు. పెద్దనోటు 'వాడగ్గిర సిల్లర్లేదురా. మవు కట్టే యేదుంబావలాకి నేనెక్కడ తీస్కరామ. నువ్వే పాయ్ సిల్లర తీస్కరా' అని వంపిస్తే మన రంగారెడ్డి కాడికిపాయ్ సిల్లర్దెచ్చినాడు. రంగారెడ్డి సిల్లరనోటిచ్చి నూర్రూపాయిల కాయితం యిప్పించుకునేది మర్సిపోయి వాడంట. రంగారెడ్డి కూడ యివ్వదే అర్ధగంటాయవచ్చి. అదిగాదేమో నూర్రూపయల్నోటిచ్చినా కనే రంగారెడ్డి సిల్లరిచ్చి వాడంటాడు. 'యిస్తే యాడికి పోతాది వాకసరియ్యనే లేదంటాడు రంగారెడ్డి' అంటూ విషయం విశదపరచాడు రంగారెడ్డి.

కుంటి వుల్లయ్య తాత చాకలి ఆదెన్న వైపు తిరిగి యేమి చెప్తావన్నట్లు చూశాడు.

'బగమంతుని సాచ్చిగా నూర్రూపాయల కాయితం యిచ్చినా రెడ్డీ, మీ దెగ్గర పెద్దలు కట్టిచ్చి నింట్లో నిలబడి అపద్దెం సెప్తానా రెడ్డీ. పన్ను కట్టేకి వద్దినాలాయె యెవుర్నడిగినా బొట్టు వుట్లేదు. సేనిపన్ను కట్టల్ల. పిల్లది సమర్తయి నవ్వదు తీస్కోండి సరుకుల బాకీ కట్టల్ల.

అంగిడింటి సెన్నప్ప దిన్నం యింటిమీది కొస్తాడు దుడ్డీమని. యింటి దానికి కాయిలాసేత్తే గదేవల్లాయనొచ్చి మందిచ్చి బతికిచ్చే, అదీ తీరిసింది లేదు. అదీ నేనూ చనం కూడ కూకోకుండ పజ్జేత్తే గాని యాడాది పొదుగూ కూటికి జరగదు. ఇంటికాడ నూత్తే పెద్దపిల్ల తప్పనిత్తే అందరూ పసోల్లు. నేను నూత్తే యానాడూ పండింది లేదు. పండింది దోంత యిత్తనానికీ, కాండ్ల బాడిగలకీ సరిపాయ. నాకు మిగిలిందేంది, కాయికస్టం. ఈ బాకీలన్నీ తీర్చెదెట్లని వుండె గాడ్డెల్లో రొండు నిన్న పద్దన్నేలన మాపరం సంతకు తోలకపోయ్ నూటికమ్మితి. నిన్న సంత సాప్కోనొచ్చేటాల్కి దీపాలు పెట్టే పొద్దాయ, పొద్దు గుంకి నాకయాల్లే అని పన్ను కట్టేకి రెడ్డింటికాడి పొయ్యేవాళ్ళల్లా యింటికి పోతి, ఇయాల సీకట్లోనే సాకిరేవుకు పోతి. యేటికాన్నుంచొత్తానే బువ్వదిని పన్ను కట్టేకి వొత్తే రెడ్డి సిల్లరలేదు. నువ్వే తీసకరాపో అంటే అంగడింటికి పాయ్ సెన్నప్పకియ్యాల్సిందిచ్చి సిల్లర చెత్తామని బైటికొత్తానే తలారి లింగడు గనపడి రంగారెడ్డింటికిపో. రెడ్డింటికాన్నే వుండాడు. పద్దన్నే సెనిక్కాయల్లెక్క యిచ్చి పాయ్ నారుపో అనంటే రెడ్డోలింటికి పోతి. రెడ్డి బీర వాసార్లో కూకొని బుక్కులో రాసుకుంటూ నోట్లు యెంచుకుంటా వుండె. సిల్లరడిగితే యాడిదిరా పెద్దనోటు పట్టకచ్చినావంటూ నోటు తీసుకొని సిల్లర నోట్లు యెంచిచ్చె. గాడిదెల్లమ్మి వానని రెడ్డి క్యాడ సెప్పి. బాకీ వుండే సంగతి కూడ సెప్పి సిల్లర తీసుకొని పన్ను కట్టేసి ఈడకొస్తి రెడ్డీ, ప్రమానసత్తెంగా నోటు రెడ్డికిచ్చినాకనే సిల్లర తీసుకుంటి. పిల్లలోన్ని రెడ్డీ, పిల్లలమీద ప్రమాదం సేసి సెప్తాండా. నోటిచ్చినా కనే సిల్లర తీస్కుండా అంటూ చాకలి ఆదెన్న వినయంగా, నమ్రతగా పెద్దల ఎదుట మనవి చేసుకున్నాడు. శివు చాకలి ఆదెన్ననూ, మామనూ, శంకర పెదనాయన్నూ, తాతనూ, కట్టమీది మిగత పెద్ద మనుషుల్నీ మార్చి మార్చి చూస్తూ శ్రద్ధగా వింటున్నాడు.

'వాడు నోటియ్యలేదు సిన్నాయనా. యిచ్చింటే యెక్కడ పోతాది. నాకు బాగా గ్యాపకం. సిల్లర నోట్లు యెంచిచ్చినా, నోటు తీస్కోలేదు. సెనిక్కాయల్లెక్క కూడ మూడువేలు పెద్ద నోట్లిచ్చి మిగతాది సిల్లరిచ్చి నాడు దలాలిసాయిబూ, కావల్లంటే నువ్వే సూడు ముప్పైనూర్రూపాయల కాయితాలున్నాయంటూ జేబులోంచి నోట్లకట్ట తీసి పడేశాడు రంగారెడ్డి.

'దాంట్లో సూసేదేందుంది. నువ్గాని అపద్దం సెప్తావా మూర్రాపాయలకాడ' నోట్ల కట్ట ఎంచకుండావే రంగారెడ్డికి తిరిగిచ్చేసి ఆదెన్న వైపు తిరిగి 'యేరా అదిగా నిజ్జంగ మూర్రాపాయల కాయితం యిచ్చినావా? ఒకేల మర్చిపోయ్ జోబులో పెట్టుకోనొచ్చుకుంటివా? అట్లేమైనా జరిగింటే సెప్ప, యిప్పడైనా మునిగిపొయ్యింది లేదు. నువ్వేం కావల్లని జేసింటివా. మర్సిపోయుంటావ్' అని అనునయిస్తూ అడిగాడు కుంటి పుల్లయ్య తాత.

'లేదు రెడ్డీ. పోతానే నోటిచ్చినా, నోటిచ్చి నాకనే రెడ్డి సిల్లరిచ్చె' అన్నాడు ఆదెన్న నమ్మకంగా.

'అయితే నీదగ్గిర మూర్రూపాలయకాడ నేనే అపద్దం జెప్తానంటావా? అంటూ కోపంగా లేచాడు రంగారెడ్డి.

మామ ఆదెన్నను తంతాడేమోనని శివుకు భయం వేసింది. శంకరరెడ్డి రంగారెడ్డిని చేత్తో ఆపి నువ్వుండమన్నట్లు సైగజేసి, ఆదెన్నవైపు తిరిగి 'ఆదిగా, నువ్ నోటిచ్చి సిల్లర దీస్కున్నప్పుడు ఆడెవురైనా వుండ్రా' అనడిగాడు. ఆదెన్న ఒక్క క్షణం ఆలోచించి 'లేదు రెడ్డీ. నేను పొయ్నప్పుడు బీరవాసాల్లో రెడ్డొక్కడే వుండె' అన్నాడు.

'యెట్లరామల్ల. నువ్విచ్చింది యెవురూ సూల్లేదంటావు. ఎవురూ పలికేక్కాడ లేరంటావ్. సూసినా మజ్జెప్పేకి. నువ్వు యిచ్చినాజ్జెప్తె ఎట్లనమ్మల్ల తీర్పెట్ల జెప్పల' అన్నాడు శంకరరెడ్డి కాస్త విసుక్కుంటూ.

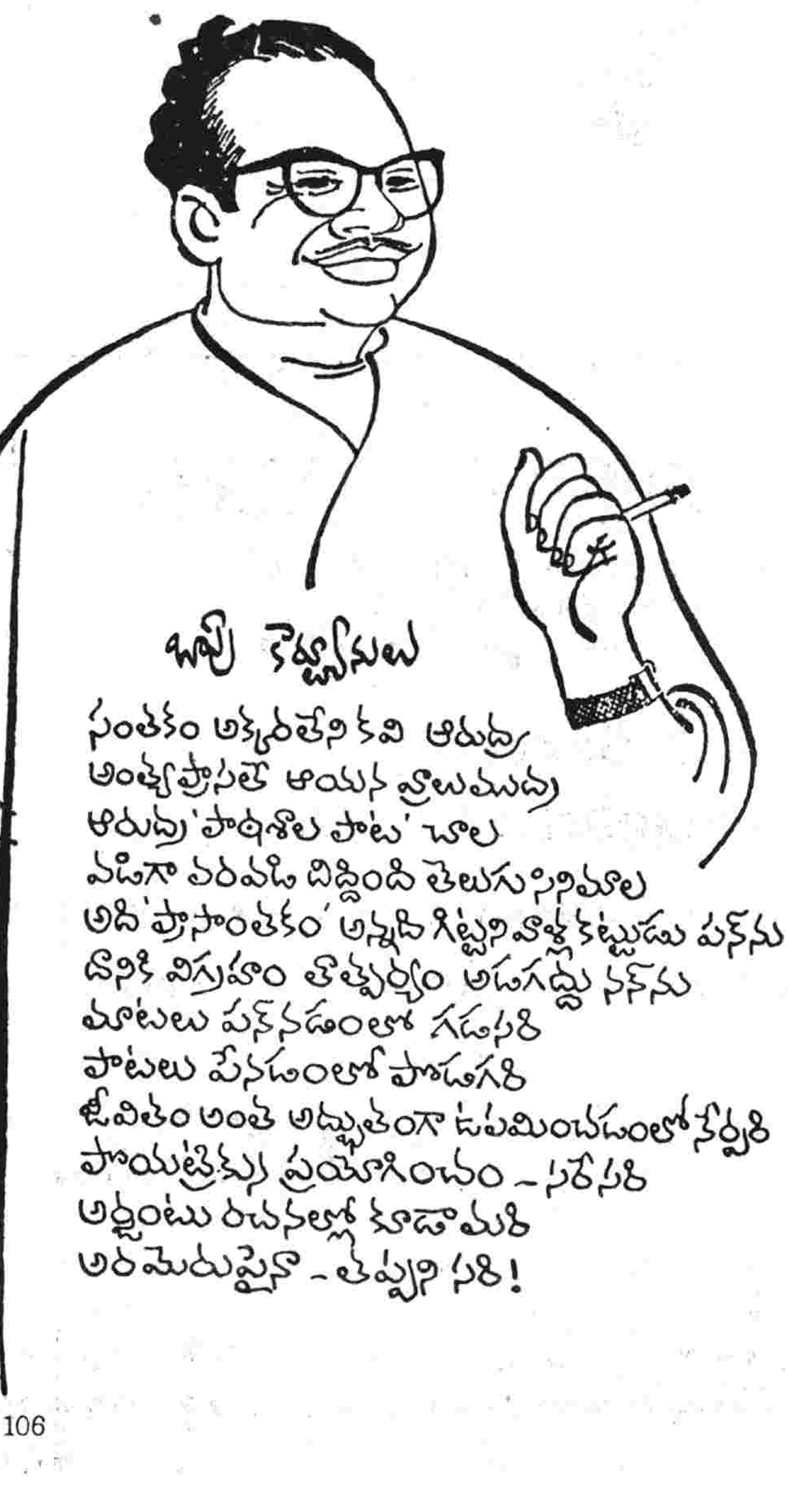

ఆదెన్న తలొంచుకుని మంచున్నాడు.

'ఏం జెయ్యల్లో మువ్వే సెప్పరా ఆదిగా. వూరికే అట్ల నిలబడితే యెట్ల బెల్లం కొట్టిన రాయి మాదిరి' అన్నాడు. అంతవరకూ మౌనంగా వింటూ కూర్చున్న మాడీమిద్దె కోటిరెడ్డి. ఆదెన్న వంచిన తలెత్తలేదు.

'వాడు సెప్పేదేంది! నోటీదులే. రంగారెడ్డేం మూర్రాపాయలకాడ యింత మందిలో అపద్దం సెప్తాడా? రంగారెడ్డి సిల్లరిచ్చి నోటడిగేది మర్చిపోయి వాడు. యిదే సందని వీడు సిల్లర తీస్కొనొచ్చి యిప్పుడు యిచ్చినానని తప్పుడు కూతలు కూస్తాండాడు. కాకపోతే ఒగపక్క పెద్ద మనిసి నోటీలే దురా అంటాంటే యినిపిచ్చుకోకుండా యిచ్చినా యిచ్చినా అని ఒకటే దబాయిస్తాడా! సొలకాల తెగేట్లు కొడ్తే వాడే వొప్పకుంటాడు' అన్నాడు వాగన్నగారి కొండారెడ్డి తాగుతున్న బీడీముక్క కిందపడేసి కోపంగా.

'సత్తెపమానంగా రెడ్డీ నోటిచ్చే సిల్లర దీసుకుండా. నా పెండ్లాం పిల్లల మీద కావాల్సింటే ప్రమానం జేత్తా. బగమంతుని తోడు. పచ్చ నాకు తోడు ఇచ్చి నా రెడ్డీ' అన్నాడు ఆదెన్న తలెత్తి.

'ఆదిగా నువ్ సెప్పినట్లే పదాం. నిజ్జంగ నోటిచ్చినానంటన్నావ్. అట్లైతే కర్రుదుయ్, నీ దగ్గిర సత్యముంటే నువ్ గెలుత్తావ్. లేకపోతే రంగారెడ్డి మీద పంచాయితీ పెట్టిన తప్పుకు అయిదు నూర్లకు నోటు రాసీ రంగారెడ్డికి' అంటూ పరిష్కార మార్గం సూచించాడు మాడీమిద్దె కోటిరెడ్డి.

కర్రుదున మనేసరికి జనంలో గుసగుసలు మొదలయ్యాయి. ఆదెన్న యేమంటాడోనని జనం, పెద్ద మనుషులు కూడ ఆదెన్న వైపే చూస్తు న్నారు ఆత్రంగా. ఆదెన్న ముఖంలో నమ్మకం, దృఢనిశ్చయం కొట్టొచ్చినట్లు కనిపిస్తూండగా 'బగమంతుడే దిక్కు. కానీ రెడ్డీ' అన్నాడు.

శివు నెమ్మదిగా లేచి జనంలోంచి సందుచేసుకుని బయటికొచ్చి వాకిట్లో మంచుని లోపలికి తొంగి చూస్తున్న మంగలి కిట్టప్పను 'కర్రుదుసేదంటే యేందని' అడిగాడు. కిట్టప్ప వినిపించుకోలేదు. చేత్తో తట్టి పిలుద్దామని చెయ్యెత్తినవాడల్లా యెందుకో మానుకుని యింటివైపు పరుగుతీశాడు.

* * * * *

శివు పరిగెత్తుకుంటూ యింటికిపోతూ దారిలో కొలిమ్మాను దగ్గరాగి కర్రు దుసడమంటే ఏమిటో మోదీన్నడిగి తెలుసుకుందామనుకున్నాడు కానీ మోదీను కొలిమ్మాను కింద కనిపించలేదు. ఇల్లు చేరేసరికీ ఇంటి ముందు కసువూడుస్తూ కర్రోడు కనిపించాడు. 'కర్రోడా, అత్తేదీ' అనడిగాడు అలుపు తీర్చుకుంటూ. జలాట్లో వుంది రెడ్డీ అని. యేం రెడ్డీ అని అడిగాడు. శివు వాని మాట వినిపించుకోకుండా ఇంట్లోకి పరిగెత్తి స్నానాలగది తలుపు తడుతూ 'అత్తా!' అని కేకేశాడు. 'నీల్లు పోసుకుంటా వుండా రోంచేవుండు' అంది అత్తయ్య. శివు ఏదో చెప్పబోయి ఆగి బైటకు పరిగెత్తుకొచ్చి 'కర్రోడా! కర్రుదు సేదంటే ఏందిరా?' అనడిగాడు.

'కరుదుసేదంటే ఎవురన్న సుల్ల (అబద్ధం) సెప్తే, దొంగతనం చేస్తే వానుండాననుకో. దొంగతనం సేసింటా. పెద్దమనుషులడిగితే సెయ్య లేదంటా. అప్పుడు కర్రుదుసమంటారు. మడక్కర్రు ఎర్రగా కాగబెట్టి దేవుని గుడికాడ రొండుసేతుల్తో పట్కోనిదుసల్ల. వాను సుల్ల సెప్పింటే వా సేతులు కాల్తాయి. వాను దొంగతనం సేసిండననుకో వా సేతులు కాలవు' అని కర్రు దుయ్యడమంటే యేమిటో వివరంగా తెలియజేశాడు కర్రోడు, చేతిలోని కసువూడ్చే చీపురు కిందపడేసి.

ఇంతలో రంగమ్మ బయటికొచ్చి 'ఏందిరా శివా?' అనడిగింది.

'అతా, సాకలాదెన్న వుండ్లేదా. వాణ్ణి కర్రుదుసమని చెప్పినారు శంకర పెదనాయన, మాడీమిద్దె కోట్రెడ్డివాల్లు. వాడు మద్యాన్నం మామదగ్గిర మూర్రాపాయలకు సిల్లర తీసకపోయినాడంట. నోటియ్యకుండా సిల్లర తీస కపోయినాడని మామంటున్నాడు. ఆదెన్న 'లేదు నోటిచ్చినా నోటిచ్చినాకనే సిల్లరిచ్చినాడు రెడ్డి' అంటన్నాడు. దానికే ఆదెన్నను కర్రుదుయ్యమంటున్నా

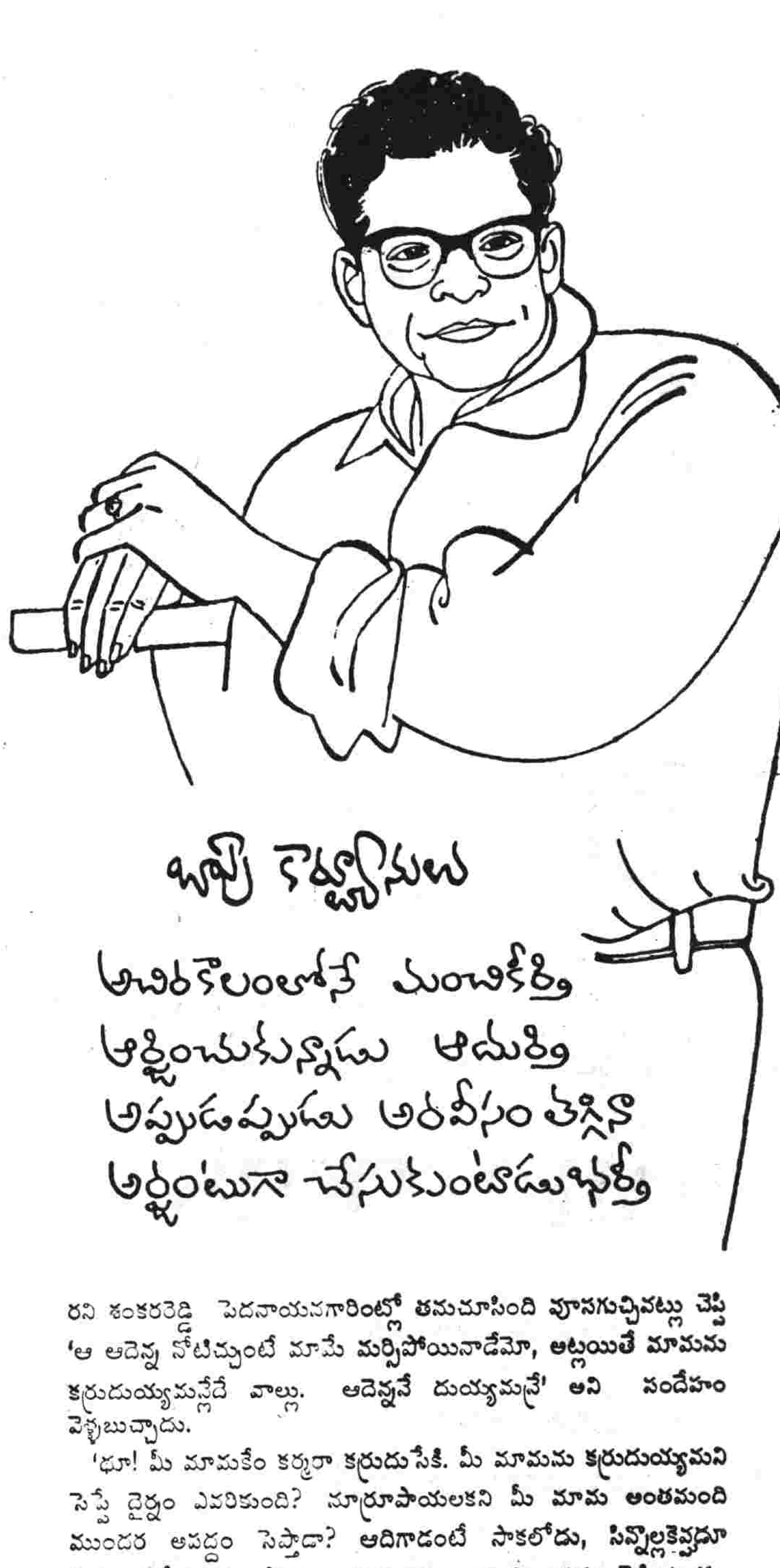

రని శంకరరెడ్డి పెదనాయనగారింట్లో తనుచూసింది పూసగుచ్చినట్లు చెప్పి 'ఆ ఆదెన్న నోటిచ్చుంటే మామే మర్చిపోయినాడేమో, అట్లయితే మామను కర్రుదుయ్యమన్లేదే వాల్లు. ఆదెన్ననే దుయ్యమన్రే' అని సందేహం వెళ్ళబుచ్చాడు.

'ఛూ! మీ మామకేం కర్మరా కర్రుదు సేకి. మీ మామను కర్రుదుయ్యమని సెప్పే దైర్నం ఎవరికుంది? నూర్రూపాయలకని మీ మామ అంతమంది ముందర అవద్దం సెప్తాడా? అదిగాడంటే సాకలోడు, సిన్నొల్లకెప్పుడూ సిన్నబుద్ధులే. నూర్రూపాయలు మిగుల్తాయి కదాని అవద్దం సెప్పింటాడు. అందుకే వాన్ని కర్రుదుయ్యమనిండేది. ఇంకెప్పుడూ అట్టడగద్దు' అని శివును మందలించింది రంగమ్మ.

'రెడ్డెమ్మా ఆదెన్న మద్దాన్నంకాడ వొచ్చినప్పు రెడ్డి బీరవాసార్లో కూకోనుండె నాను గాట్లో కసువు వూడుత్తాంటి, ఆదెన్న నూర్రూపాయ్ల కాయితం రెడ్డికిచ్చ. నాను సూత్తిగదా!' అని తను మధ్యాహ్నం చూసిన విషయం చెప్పాడు కర్రోడు

రంగమ్మకొక్క క్షణం యేమనాలో తెలియలేదు. 'కన్నె నాకొడకా యాడ సూత్తావన్నెత్తాంటివో యేందో. పూరికే సూసినానన్జెప్తావా?' అంది కోపంగా.

'నిజ్జంగ రెడ్డెమ్మా. నాకండ్లతో సూసినా. ఆదెన్న నోటిత్తానే మడిసి పక్క జోబిలో పెట్టుకోని యెంచుతాండీ నోట్లల్లోటివి పది రూపాయిల కాయితాయి యెంచిచ్చె అన్నాడు నిశ్చయంగా. రంగమ్మ ఆలోచిస్తూ మంచుండిపోయింది. 'మరిసిపోయినాడేమో నోటు తీసుకోమండేది. పక్క జోబిలో పెట్టుకోని సూసుకోనుండడు. యివ్వడే జేసేది. యింత జరిగినాక యివ్వడు మరిసిపాయ్‌నావంటే వూర్లోవాల్లు ఏందంటే అదను కుంటారు. కర్రోడు, నివు యెవురికన్న సెప్తే మానం పోతాది' రంగమ్మకు భయంవేసింది.

'రేయ్ కర్రోడా, ఎవుర్తోను అనొద్దు. సూసింది సూసినట్లు మర్చిపో. యెవ్వర్తైగ్గరన్నా అన్నావంటె సూడు, మీ రెడ్డికి సెప్పి సింతబరికెలిరిగేదాండా కొట్టిస్తా' అని బెదిరించింది. వాడు చెప్పినట్లు తల అడ్డం తిప్పాడు. అక్కడికీ భయం తీరక 'యెవురికీ సెప్పొద్దు. దసెరి పడక్కు మీరెడ్డికి సెప్పి కొత్తంగీ, కొత్త నిక్కర పట్టిస్తాలే' అని ఆశ చూపించి శివుని పిలుచుకుని ఇంట్లోకెళ్లింది. శివుకు పెట్టె తీసి పావలా రూక తీసిచ్చి 'అంగిడింటికి పొయ్ పిప్పరమెంట్లు కొనుక్కో సివా! యిక్కడ సూడు. కర్రోడు సెప్పింది యెవురికీ సెప్పకూడదు. ఊళ్లో యెవురికన్న తెలిత్తే మీ మామకు సెడ్డపేరు. నోటిచ్చిచ్చుకొండేది మర్చిపోయుంటాడు. బళ్లో పిల్లోల్లక్కూడా యెవురికీ సెప్పకూడదు. దేవుంతోడు యెవురికీ సెప్పనను' అని శివుని బుజ్జగించి ప్రమాణం చేయమంది రంగమ్మ. శివు ఒక్క క్షణం తటపటాయించి కుడిచేయి తలమీదుంచుకొని దేవున్తోడు, యెవురికీ సెప్పను అన్నాడు. దేవున్తోడు పెట్టుకొన్నావు, సూడు. యెవుర్తోనన్నా సెప్తే కండ్లు పోతాయి. గుడ్డినాయునికి పోయినట్లు అని బెదిరించింది. శివు చెప్పినట్లు తలూపాడు. రంగమ్మకు తలమీద బరువు దించుకున్నట్లయింది.

* * * * *

శివు రాములవారి గుడిదగ్గరికొచ్చేసరికి వూర్లో జనమంతా అక్కడే గుమి కూడి వున్నారు. చుట్టుపట్ల ఇంటరుగులమీద, మిద్దెలమీద చాలామంది మంచునున్నారు. గుడి అరుగుల మీద ఊరిపెద్దలు, రంగారెడ్డి కూచుని వున్నారు. ఆదెన్న వాళ్లకు దగ్గరనే నేలమీద కూర్చుని వున్నాడు. శివు ముందు మంచి జనంలోగుండా కాక గుడి వెనుకవైపున్న 'వేపమానుకట్ట' చుట్టుకొని వచ్చి నెమ్మదిగా పెదనాయన పక్కన చేరి స్తంభం చాటున కూచున్నాడు. కొలిమి మానుకింద మోదీను కర్రు కాగబెడుతున్నాడు. చుట్టూ వున్న జనం రకరకాలుగా మాట్లాడుకుంటున్నారు. ఆదెన్నను సమర్థించేవాళ్ళు నెమ్మదిగా, వూరిపెద్దలకు వినిపిస్తుందేమోనని భయం, భయంగా మాట్లాడుకుంటున్నారు. రంగారెడ్డిని సమర్థించేవాళ్ళు కావాలనే పెద్దలకు వినిపించేట్లుగా గట్టిగా మాట్లాడుకుంటున్నారు. ఆ ప్రదేశమంతా జనంతో క్రిక్కిరిసిన గుసగుసలతో గందరగోళంగా, సందడిగా వుంది

అంతలో–

గట్టిగా యేడుస్తూ అరుచుకుంటూ జనాన్ని తోసుకుంటూ పెద్దలు కూర్చున్న చోటికి పరిగెత్తుకుంటూ వచ్చింది ఆదెన్న భార్య చాకలి పెద్దక్క. ఆమె చంకలోని నాలుగేండ్ల కుర్రవాడు గుక్క తిప్పకోకుండా యేడుస్తున్నాడు. వాడు నల్లగా, బలహీనంగా, యెప్పుడూ చాకిరేవులోనే వుండడం వల్ల ఎర్రబడిన చింపిరి జుట్టుతో కారుతున్న ముక్కుతో అసహ్యంగా వున్నాడు. ఆమె నేరుగా చాకిరేవునించి చేస్తున్న పని మధ్యలో ఆపి వచ్చినట్లుంది. ఎగకట్టిన చీరంతా తడిసిపోయింది. జుట్టంతా రేగిపోయింది. చాలాదూరం పరిగెత్తుకుంటూ రావడం వల్ల అలసిపోయి వుంది. ఉదయం నుండి అన్నం లేకపోయినా పనిచేయడం వల్ల నీరసించి వుంది.

పెద్దక్క యేడుస్తున్న కుర్రవాణ్ణి ఆదెన్న పక్కనే కూలేసి, తనూ కూలబడి గుండెలు బాదుకుంటూ యేడ్వడం మొదలెట్టింది. మధ్యమధ్యలో కర్రు దుయ్యడానికి వొప్పుకున్నందుకు ఆదెన్నను తిట్టింది. 'పిల్లల గలియేం కావ'ని నిలదీసింది. తప్పకాసి వదిలిపెట్టమని పెద్దల్ని వేడుకుంది. యెలాగో కష్టపడి నూర్రూపాయలూ తీరుస్తానంది. ఆదెన్న దృఢంగా, రాయిలా కూర్చున్నాడు. పెద్దక్కను ఓదార్చడానికికూడా ప్రయత్నించలేదు. పెద్దలు కూడా యేమీ మాట్లాడలేదు. జనం కళ్లప్పగించి చూస్తున్నారు. శివు

స్తంభం చాటునుంచి భయంభయంగా చూస్తున్నాడు.

పెద్దక్క యేడుస్తూనే గండం కాయమని దేవుళ్ళనందరినీ పేరుపేరునా వేడుకుంది. సుంకులమ్మకు కోడిపెట్టనిస్తానంది, దుర్గమ్మ జాతరకొస్తానంది. సంగమ్మకు చీర చదివిస్తానంది. పీర్ల పండుగ వాడు లాల్‌సామికి వెండిగొడుగు చదివిస్తానంది. కసాపురం ఆంజనేయునికి ఆకుపూజ చేయిస్తానంది. తిరుపతి కొండకొస్తానంది. పెద్దక్క హృదయవిదారకంగా యేడుస్తూనే వుంది. జనం ఆత్రంగా, భయంగా, నిర్లక్ష్యంగా, నిర్లిప్తంగా, నిస్సహాయంగా, జాలిగా, సానుభూతితో చూస్తున్నారు. శివు బిక్కుబిక్కుమని చూస్తున్నాడు. ఆదెన్న మాత్రం నిశ్చలంగా, దృఢంగా కూర్చున్నాడు తలొంచుకుని. మోదీను కాగబెడుతున్న కర్రు తీసి చూశాడు. అప్పటప్పుడే ఎర్రబారుతూంది.

'ఆదిగా, కానీరా' అన్నాడు కుంటి వుల్లయ్య తాత.

ఆదెన్న నెమ్మదిగా లేచి వూరబావి వైపు కదిలాడు. కొందరు పిల్లలూ, పెద్దలూ వెంట కదిలారు. శివుకు వెళ్ళాలనిపించినా స్తంభానికి అతుక్కుపోయి కదల్లేదు. ఆదెన్న వూరబావిలో కట్టుబట్టల్తో మునిగివచ్చాడు. వస్తూ ఆంజనేయుని గుడిచుట్టూ ప్రదక్షిణం చేసి నమస్కరించాడు. ఆదెన్న రాములవారి గుడిదగ్గరికొచ్చేసరికీ, ఆదెన్న బావమరిది మారెన్న గుడిముందు కొంతభాగం కసువూడ్చి, నీళ్ళు చల్లి ముగ్గుతో చదరం గీసి పసుపు కుంకుమ చల్లి చదరం నాల్గుమూలల తాంబూలం వుంచి, టెంకాయ సిద్ధం చేసి వుంచాడు. ఆదెన్న గుడిచుట్టూ ప్రదక్షిణం చేసి టెంకాయకొట్టి నమస్కరించి వచ్చి గుడివైపు ముఖం చేసి చదరం మీద కూర్చున్నాడు. యెవరో వచ్చి పెద్దక్కను పక్కకు తీసికెళ్ళారు. మోదీను కర్రు బయటికి తీశాడు. బాగా కాలిన కర్రు ఎర్రగా మెరుస్తూంది. కుంటివుల్లయ్య తాత సైగచేస్తూనే వాగన్నగారి కొండారెడ్డి లేచి వెళ్ళి కర్రు తీసుకొచ్చి ఆదెన్న ముందు నుంచున్నాడు పైచివర దృఢంగా పట్టుకుని. జనం రెప్పవాల్చకుండా ఆత్రంగా చూస్తున్నారు. శివు గుండె అరచేతిలో పట్టుకుని చూస్తున్నాడు గుడ్లప్పగించి. పెద్దక్క ఏడుపు సన్నగా వినిపిస్తూంది.

ఆదెన్న 'సివా, సెంకరా, రామా' అని గట్టిగా అరుస్తూ రెండుచేతుల్తో కర్రు పట్టుకుని కిందకు లాగాడు. ఒక్కసారిగా మాంసం కాలిన వాసన గుప్పుమంది. పెద్దక్క కెవ్వుమని అరిచింది. ఊపిరి బిగపట్టి చూస్తున్న జనంలో చలనం కలిగింది. ఆదెన్న రెండు చేతులు ముడుచుకుపోయాయి. కళ్ళలో నీళ్లు నిలిచాయి. మనిషి సన్నగా వణుకుతున్నాడు. బాధగా తలొంచుకునేసరికి కళ్ళనీళ్ళు టపటప రాలాయి.

శివు భయంతో గడ్డ కట్టుకుపోయాడు. వూపిరి తీసుకోడం మరచిపోయాడు. గుండె వేగంగా కొట్టుకుంటూంది. జనం గందరగోళంగా మాట్లాడుకుంటున్నా వినిపించటం లేదు, అసలేం జరుగుతోందో కూడా తెలియలేదు చాలాసేపటివరకూ. శివులో చలనం కలిగి పరిసరాల్ని గుర్తించేసరికి కుంటివుల్లయ్య తాత, సెంకరరెడ్డి పెదనాయన, మామ అంగడి చెన్నప్పను పిలిపించి అయిదు మార్లకు పత్రం రాయిస్తున్నారు.

ఆ రోజు పంచాయితీలో ఆదెన్న మాత్రమే యెందుకు కర్రుదుసాడో, పెద్దమనుషులు మామనెందుకు కర్రుదూయమని చెప్పలేదో, నిజం చెప్పినా ఆదెన్న చేతులెందుకు కాలాయో శివుకు అర్థమవలేదు. అత్తయ్య ప్రమాణం చేయించుకుని యెవరికీ చెప్పొద్దన్న విషయం అందరికీ వినిపించేలా గట్టిగా అరచి చెప్పాలనిపించింది. కాని నోరు పెగల్లేదు. నోటు రాయడం పూర్తవగానే ఆదెన్నను పిలిచారు. ఆదెన్న మౌనంగా పెద్దమనుషుల దగ్గరికి లేచి వెళ్ళి ఎడమచేయి ముందుకు చాచాడు. బొటనవేలితో సహా మొత్తం చేయి కాలిపోయింది. కాలిన బొటనవ్రేలికే 'సిరా' పూశాడు మాడీమిద్దె కోటిరెడ్డి. శివు చూస్తూనే వున్నాడు నిస్సహాయంగా, నిర్విణ్ణుడై. ఆదెన్న వణుకుతున్న చేతినెత్తి బొటనవ్రేలితో ప్రామిసరీ నోటిమీద కోటిరెడ్డి చూపించిన చోట శివు చిన్నారి మనసు మీద చెరగని విధంగా ముద్రవేశాడు.

ఆరోజు రాత్రికే శివుకు ఒళ్ళు తెలియకుండా జ్వరం వచ్చింది. నిద్రలో ఉలికిపడి లేస్తూ, కలవరిస్తూ, అరుస్తూ, ఏడుస్తూ వున్నాడు. రంగమ్మ శివుని కనిపెట్టుకుని శివు మంచం వద్దే కూర్చుంది. అర్థరాత్రి దాటింతర్వాత కలవరింతలు మరింత ఎక్కువయ్యాయి. రంగమ్మ ఏడుస్తూ మంచం దగ్గరే కూర్చుంది.. రంగారెడ్డి కూడా అక్కడే కూర్చున్నాడు రాత్రంతా. శివు ఒళ్ళు జ్వరంతో పేలిపోతూ వుంది. రాత్రంతా గట్టిగా కలవరిస్తూనే వున్నాడు. తెల్లవారుజామున రంగారెడ్డి వున్నపళంగా బండి సిద్ధం చేయించి, ఇంటిని కనిపెట్టుకుని వుండమని జీతగాళ్ళతో చెప్పి శివుని, రంగమ్మనూ తీసుకుని శివుకు వైద్యం చేయించడానికి ఆ వూరికి ఆరేడు మైళ్ళ దూరంలో వున్న పట్నానికి బయలుదేరాడు.